

DARWIN'IN ÇOKDÜZEYLİ SEÇİLİMİ: BİREYSEL SEÇİLİM VE GRUP SEÇİLİMİ*

Batuhan AKGÜNDÜZ**

ÖZ

Darwin, her canlının, doğada varlığını sürdürebilmek için hayatta kalmasını sağlayacak ihtiyaçları doğrultusunda belli nitelikler edinme çabasında olduğunu, yani bir yaşam mücadelesi verdiğini fark etmiştir. Dış koşullara karşı verilen bu mücadelenin uyumla sonuçlanması adaptasyon başarısı olarak karşımıza çıkmış ve neticede bu süreç doğal seçim olarak adlandırılmıştır. İnsan da bir canlı olarak bu doğal sürece tabidir. Ancak insanın toplumsallığı ve doğal seçim arasındaki karşılıklı ilişki onun kompleks zihinsel yetiler ve içgüdüler geliştirmesini sağlamıştır. Bu olgu, doğal seçilimin topluluk içindeki işleyiş tarzında bir çeşitlilik yaratmıştır. İnsan, toplumda bir arada yaşayabilen, diğeri için kendinden fedakarlık edebilen bir canlıdır. Bunun kökeninde, bireyin kendi yaşamını sürdürebilmesi için topluluğun kalıcılığını sağlamak amacıyla bir diğeriyle kurduğu ilişkiyi temellendiren davranışların saklanması ve sonraki kuşaklara aktarılması yatmaktadır. Bu süreç grup seçilimi olarak adlandırılmaktadır. Böylece insan, hem bireysel yaşam mücadelesi ve adaptasyon neticesinde bireysel seçilime; hem de diğeri için eyleyen özgeci tutumuyla grup seçilimine tabidir.

Anahtar Kelimeler: Darwin, Doğal Seçim, Bireysel Seçim, Grup Seçilimi

DARWIN'S MULTILEVEL SELECTION: INDIVIDUAL SELECTION AND GROUP SELECTION

ABSTRACT

Darwin realized that in order to survive in nature, every organism strives to acquire certain qualities in direction with its needs that will enable it to survive namely to struggle for life. The result of this contention against external conditions has emerged as the advancement of adaptation and all this process has been named as natural selection. Human, as an organism, is also subject to this natural process. But the interrelationship between human's sociability and the process of natural selection have enabled them to develop complex mental faculties and instincts. This fact has created variation in the way of the function of natural selection within the population. Humans are organisms that can co-exist together in society and sacrifice themselves for the other. The preservation of behaviours that are based on the relationship that individual establishes with another in order to ensure the survival of the community and the transfer them to descendants lie in its origin. This process is called group selection. Thus, human is the subject to both individual selection as a result of struggle for life and group selection due to their altruistic attitude acting for the good of the other.

Keywords: Darwin, Natural Selection, Individual Selection, Group Selection

*Bu makale, Prof. Dr. Hamdi BRAVO danışmanlığında hazırladığım "Darwin ve Nietzsche'de Evrim ve Ahlak" başlıklı yüksek lisans tezimin bir bölümünün gözden geçirilmesiyle oluşturulmuştur.

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Felsefe Bölümü, batuhan.akgunduz@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0002-4019-5776.

FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)

2022 Bahar, sayı: 33, ss. 277-295

Makalenin geliş tarihi: 16.11.2021

Makalenin kabul tarihi: 15.04.2022

Web: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/flsf>

FLSF (Journal of Philosophy and Social Sciences)

Spring 2022, issue: 33, pp.: 277-295

Submission Date: 16 November 2021

Approval Date: 15 April 2022

ISSN 2618-5784

Giriş

Charles Darwin (1809-1882)'in Evrim Kuramı, 19. yüzyılın ikinci yarısında, Avrupa'nın toplumsal ve kültürel atmosferini baştan sona işgal etmiştir. Darwin'in 1859 yılında yayımlanan *Türlerin Kökeni* [*On the Origin of Species*] adlı eserinde ortaya koyduğu evrim modelinin, en başta, canlıların ortaya çıkışının ve yaşamdaki gelişmelerinin bizzat ve yalnızca doğa aracılığıyla açıklanabileceğini izah etmesi, o zamana kadar canlıların çok da uzak olmayan bir geçmişte, olağanüstü bir güç tarafından yaratıldığını savunan yaratılışçı efsanelere bağlı kalmış çoğunluğun büyük bir tepkisini çekmiştir. Nitekim *Köken*'in yayımlanmasından yalnızca bir sene sonra, 1860 yılında, Darwin'in Evrim Kuramı'nı savunan Thomas Henry Huxley ile yaratılışçılığı müdafaa eden din adamı Samuel Wilberforce arasında "Oxford Evrim Tartışması" olarak bilinen bir münazara etkinliği gerçekleştirilmiş ve bütün bir Avrupa kamuoyu, bu tartışmaya odaklanmıştır.¹

Darwin'in türlerin bireylerdeki değişimler üzerinden dönüşüme uğradığını ortaya koyması ve bunu, "doğal seçim" adını verdiği mekanizma ile açıklaması², yalnızca biyoloji alanını değil, toplumda büyük bir etki göstererek değer ve inanç alanını da sarsmış, böylece, bu zamana kadar özellikle Hıristiyan değerler üzerinde inşa edilmiş olan bütün bir Avrupa ahlaklılığının kökeni sorgulanabilir bir hal almıştır. Nitekim Darwin'in 1871 yılında yayımladığı *İnsanın Türeyişi* [*The Descent of Man*] adlı eseri, doğrudan bu sorgulama ile meşgul olmuştur. Burada insanın da diğer canlılar gibi doğal bir kökene sahip olduğu ve ahlaklılığın doğadan türetildiği ortaya konmuştur. Bu doğalcı yaklaşım, insanı, canlılar arasındaki ayrıcalıklı, merkezi konumundan etmiş ve Avrupa kültür dünyası, insanın ahlaki soykütüğü ve mevcut konumu üzerinde yeniden düşünmek durumunda kalmıştır.

Bu devrimsel etkinin kökeninde *evrim* olgusu yatmaktadır. Bu olgu içerisinde ise *değişim* kavramı temel bir öneme sahiptir. Canlılar, değişken popülasyonlardan oluşmakta ve evrim, organizmaların bu popülasyonlarında meydana gelen değişime göre şekillenmektedir. Böylece evrim, esas olarak,

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Isabella Sidgwick, "A Grandmother's Tales", *Macmillan's Magazine*, LXXVIII, no. 468, Oct. 1898, 433-434.

² Belirtmek gerekir ki türlerin zaman içinde değişime maruz kalmaları Darwin'den önce de bilinmektedir. Nitekim Buffon, Goethe, Lamarck, Geoffroy gibi isimler tür içi meydana gelen değişiklikler üzerine çalışmışlardır. Burada Darwin'i özgün kılan, bu değişimin altında yatan mekanizmayı, doğal seçilimi, keşfetmiş olmasıdır. A. M. Celâl Şengör, *Yaşamın Evrimi Fikrinin Darwin Döneminin Sonuna Kadarki Kısa Tarihi*, İstanbul: İTÜ Vakfı Yayınları, 2015, 104-105.

popülasyondaki bireylerin nesiller boyunca dönüşümüyle ortaya çıkan süreç anlamına gelmektedir.³ Bu değişim sürecinde her canlı kendi yaşamını sürdürmek için hem içinde bulunduğu çevre koşulları hem de diğer rekabetçilerle bir mücadele içindedir. Bu mücadelede başarı sağlayanlar ya da adaptasyon gerçekleştirenler varlığını sürdürmeye devam ederek belirli bir türün temsilcisi ve taşıyıcısı olur.

Bu bağlamda Darwinci Evrim Kuramı birtakım temel ilkelerden oluşmaktadır. Bunlardan ilki “yaşam mücadelesi”dir. Yaşam mücadelesi, en kısa tabirle, bireyin yaşamını sürdürmek ve üreyerek neslini devam ettirebilmek için dış koşullara, diğerleriyle rekabet içinde, adapte olmaya çalışmasını ifade etmektedir.⁴ Bu doğrultuda, besin, iklim, coğrafi alan ve eş seçimi gibi etkenler önemlidir. Bu mücadele sonucunda uyum gösterilmesi, bizi, bir başka ilkeye, “adaptasyon” a götürmektedir. Adaptasyon, kısaca, bireyin dış koşullara uyum göstermesinin bir neticesi olarak neslini sürdürebilmesini ifade etmektedir. Bireyin yaşama adapte olmayı sağlayan özelliklerinin korunması ise sonuç itibarıyla “doğal seçim” olarak adlandırılmaktadır. Burada “seçilim”, tamamen mecazi anlamda, yaşam mücadelesinde başarısız olanlara nazaran başarılı olanların hayatına devam etmesini imlemektedir.⁵ Darwinci Evrim Kuramı’nda yaşam mücadelesinin doğrudan görünümü olan bir diğer ilke “cinsel seçim”dir. Cinsel seçim, tür içinde eriller arasındaki mücadeleyi ve bu bağlamda dişinin tercihini ifade eden süreçtir. Başka bir deyişle, yaşam mücadelesinde neslini sürdürmek için üremek isteyen eriller, kendi aralarında rekabete girerek dişi

³ Ernst Mayr, *Evrin Nedir?*, çeviren. Nurdan Soysal, İstanbul: Say Yayınları, 2016, 116.

⁴ Darwin’in yaşam mücadelesi düşüncesinin kaynağında Malthus öğretisi yer almaktadır. Malthus öğretisi, temelde, nüfus gücünün, dünyada insanın geçimi için gereken üretimden sınırsızca daha büyük olması problemi neticesinde ortaya çıkan ters geometrik orantı doğrultusunda insanlığın büyük bir kısmının beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılayamayacağını öngören ilkedir. Geometrik nüfus artışının aritmetik olarak artan besin miktarına üstün geleceğini ve besindeki kaynak kıtlığının nüfus artışı üzerinde kontrol sahibi olacağını vurgulayan Malthus öğretisi, bu noktada açlık, savaş ve hastalıklar aracılığıyla kendini gösteren yaşam mücadelesinin nüfusu kontrol altında tuttuğunu ifade etmektedir. Bkz. Thomas Robert Malthus, *First Essay on Population 1798*, London: Palgrave Macmillan, 1966, 13-14; Theodosius Dobzhansky, *Evolution, Genetics, and Man*, New York: John Wiley & Sons, Inc., 1959, 11.

⁵ Doğada meydana gelen bu seçim sürecinin düşünsel kökeni insan tarafından gerçekleştirilen “yapay seçim” e dayanmaktadır. Darwin, doğada canlıların oldukça uzun yıllar boyunca koşullara adapte olarak değişim geçirmelerini ve neticede doğal seçim ile korunmuş olmalarının düşünsel kökenini yapay seçimde bulmuştur. Bu bağlamda yapay seçim, doğal seçimin daha dar ortamda gerçekleştirilmiş hali olarak insanların, arzu ettikleri biçimde, canlılar üzerinde gerçekleştirdikleri değişiklikleri ifade etmektedir. Bkz. Brian Charlesworth ve Deborah Charlesworth, *Evrin Çok Kısa Bir Başlangıç*, çeviren. Cenk Özdağ, İKÜ Yayınevi, İstanbul, 2020, s. 75-76.

tarafından tercih edilme mücadelesi vermektedirler. Dişiyi kazanmak uğruna rekabete giren erkeklerde yapısal (ses, salgı bezleri vb.) ve içgüdüsel (cesaret, mücadelecilik vb.) adaptasyonlar meydana gelmekte ve bu sayede, cinsel seçilime uğrayan bireyler yaşam mücadelesinde avantaj elde ettiğinden doğal seçilim tarafından ayıklanırlar.

Darwin'in ahlak anlayışı, bu evrimsel sürece bağlıdır. Darwin ahlakı doğadan türetmekte ve insanı da bu sürece tabi tutmaktadır. İnsan, diğer canlılarla aynı ortak atadan gelmekte ve onlardan yalnızca derece farkıyla ayrılmaktadır. Bu hususta, özellikle, insanı diğer canlılardan ayırdığı düşünülen dil, güzellik algısı ve Tanrı inancı gibi olgular Darwin tarafından tetkik edilmektedir. Derece olarak daha düşük düzeyde olsa da, bu üç nitelik, insana yakın yüksek zihinsel yetiye sahip hayvanlardan başlayarak diğer canlılarda da kademe kademe gözlemlenebilmektedir. Zihinsel yetilerin canlılar arasında ancak derece açısından fark yarattığını savunan Darwin, bu süreci içgüdü ve zeka arasındaki ayrım üzerinden soruşturmaktadır. Geleneksel görüş, içgüdüyü hayvana; zekayı insana özel görüp insanı diğer hayvanlardan keskin bir biçimde ayırırken, Darwin, hem içgüdü hem de zekanın, -insan da dahil olmak üzere- hayvanlarda kompleks bir biçimde görüldüğünü savlamaktadır. İnsanda içgüdü ve zekanın karmaşık ilişkisini ortaya koyan Darwin, buradan yola çıkarak insanın ahlak dünyasını nasıl kurguladığı problemine geçiş yapmaktadır. Bu hedefle, ahlak duygusu ya da vicdan olarak adlandırdığımız toplumsal mekanizma oldukça önemlidir. Darwin'e göre vicdan, bizi, diğerine karşı harekete geçiren temel duygudur. Bu nedenle vicdan üzerinde ayrıntılı bir biçimde duran Darwin, vicdanı ortaya çıkaran süreçleri toplumsal içgüdü, bellek, dil yeteneği ve alışkanlık üzerinden izah etmektedir. Bu araştırma, Darwin'i, insan toplumunda cereyan eden ahlaklılık ve doğal seçilim arasındaki çelişki sorununa götürmektedir. Vicdan aracılığıyla birey, genelin iyiliğini düşünmeye, aynı topluluğun bir diğer üyesi üzerinde sorumluluk hissetmeye başlamıştır. Bu içses aracılığıyla insan, içinde bulunduğu topluluğun ahlak kurallarına bağlanmıştır. Bu aşamada artık, birey, özgeci bir tavırla kendinden daha zayıf olana yardımda bulunmakta ve bunu yapmazsa içsesi aracılığıyla kendini suçlu hissetmektedir. Neticede, Darwin'e göre, toplumda ortaya çıkan bu ahlaklılık, doğal seçilim mekanizmasını baskılamıştır. Başka bir deyişle insan dünyasında doğal seçilim, artık, ikinci plana düşmüştür. Nitekim uygar toplumlarda insan, yaşam mücadelesinde başarısız olup koşullara adapte olamasa bile daha güçlü olan ve uyum sağlamayı başarabilen bireyler tarafından başta duygudaşlık olmak üzere çeşitli karakteristik özellikler üzerinden korunmaktadır. Bireye

doğrudan fayda sağlamayan daha ziyade topluluğun kalıcılığı için ortaya çıkan bu birey-üstü özelliklerin seçilimi hususunda Darwin'in açıklamaları bugün grup seçilimi adı verilen bir çeşit toplumsal mekanizma üzerinden izah edilmektedir. Böylece bu andan itibaren Darwin'de, özellikle insan dünyası özelinde, iki temel yaşam mekanizmasıyla karşılaştığımızı söylemek mümkündür. İlki, doğrudan bireye yarar sağlayan özelliklerin korunması ve sonraki kuşaklara aktarılmasını ifade eden bireysel seçimken; ikincisi, grup seçilimi adı verilen, topluluğun iyiliğini gözeten ve varlığını sürdürmesini sağlayan niteliklerin saklanmasını izah eden mekanizmadır. Bu bağlamda grup seçilimi, kısaca, aynı topluluktaki bireylerin karşılıklı yaşamlarını sürdürmesini kolaylaştıran ve böylece bir bütün olarak toplumu yaşatan özelliklerin korunmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını ifade etmektedir. Bu sayede bu grup/toplum, diğer grup/toplumlara yaşamsal bir üstünlük kurabilmektedir.

Bireysel Seçim

Doğal seçim, bilindiği anlamıyla bireysel seçimden söz etmektedir. Uzun dönemler boyunca, bireyin yaşam mücadelesi ile değişebilir özelliklerinin organik ya da inorganik yaşam koşullarına adapte olmasının sonucu, doğal seçim olarak karşımıza çıkar.⁶ Darwin'in doğada organik varlıkların yaşamlarını sürdürebilmelerini olanaklı kılan ana ilke olarak konumlandığı doğal seçim⁷, faydalı bireysel farkların ve çeşitliliklerin korunduğu, zararlı olanların yok edildiği ve bu anlamda en uygun farka sahip olanların hayatını sürdürdüğü⁸ temel prensiptir:

“Doğal seçim, çevreye uyum konusunda daha elverişli özelliklere sahip organizmaların bu elverişli özelliklere sahip olmayan diğer bireylere göre yaşama ve üreme şanslarının daha yüksek olması ve bunun sonucu olarak genlerini yeni kuşaklara aktarabilmeleri yoluyla işleyen evrimsel bir mekanizmadır.”⁹

⁶ Charles Darwin, *The Origin of Species*, London: John Murray, 1876, 166-167.

⁷ Darwin, Doğa kavramı ile birçok doğa yasasının ortaya koyduğu neticeleri ve bir arada toplanan edimlerini; yasa terimiyle de araştırarak tespit edilen olguların art ardalığını kastetmekte Darwin, *a.g.e.*, 63; seçme terimini ise insanın seçim gücü bağlamında işaret ettiğini dile getirmektedir. Darwin, *a.g.e.*, 49.

⁸ Darwin, *a.g.e.*, 63.

⁹ Pınar Güler et al. “Doğal Seçim”, *Evrimsel Biyoloji Yazıları*, yay. haz. Ergi Deniz Özsoy, Ankara: BilgeSu Yayıncılık, 2012, 39.

Seçilim, bireydeki değişimin -ortaya çıktıktan sonra- şayet yararlıysa korunmasını ya da biriktirilmesini ifade eder.¹⁰ Darwin, bu hususta şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Doğal seçim, özellikle, her canlının yaşamının bütün dönemlerinde maruz kaldığı organik ve inorganik koşullar altında değişimlerin korunması ve biriktirilmesi edimi ile hareket eder. Nihai sonuç şudur ki her canlı kendi koşulları bağlamında giderek daha fazla gelişme eğilimindedir. Bu gelişim kaçınılmaz olarak, dünya üzerindeki canlıların büyük bir kısmında aşamalı ilerlemeye neden olmaktadır.”¹¹

Başka bir deyişle, Darwin'in en kısa tanımıyla evrensel yaşam mücadelesinin bir sonucu olarak adlandırdığı doğal seçim, temelde, doğanın ekonomisini, canlıların dağılımları üzerine her olguyu, tabiattaki kıtlığı, bolluğu, nesillerin tükenmesini, çeşitliliği ve değişimleri anlamamıza yarayan esas ilkedir.¹²

Darwin'in doğal seçilimi yaşamın temel mekanizması olarak ele alma fikri, başka bir açıdan, onun, seçilimi; -bireyler üzerinden- çeşitleri, türleri ve cinsleri oluşturan bir ilke olarak ortaya koymasıyla da açığa çıkmaktadır. Öyle ki doğal seçim, belirlenmiş, tanımlanmış çeşitler olarak karşımıza çıkan türlerin¹³ ve türlerden meydana gelen cinslerin oluşumlarını, birbirlerinden ayrıldıkları farklılıklarını, en ince değişimi dahi eğer faydalıysa koruyarak gerçekleştirmektedir.¹⁴

Bu noktada Ernst Mayr'in belirttiği gibi doğal seçilimi iki aşamalı bir mekanizma olarak ele almak yerinde olacaktır. Buna göre, seçim, hem rastlantının hem de zorunluluğun sonucudur. Örneğin genetik varyasyonun olduğu ilk aşamada şans faktörü ön plandayken; yukarıda sözünü ettiğimiz kısmı kapsayan ikinci safha, nesiller boyu yararlı olduğu için korunan özelliklerin aktarılmasının neticesinde meydana gelir ve bu yönüyle seçim, şans içermemektedir.¹⁵

¹⁰ Darwin, *a.g.e.*, 49.

¹¹ Darwin, *a.g.e.*, s. 97.

¹² Darwin, *a.g.e.*, s. 49.

¹³ Darwin, *a.g.e.*, s. 44.

¹⁴ Darwin, *a.g.e.*, s. 49.

¹⁵ Ernst Mayr, *Evrin Nedir?*, çeviren. Nurdan Soysal, İstanbul: Say Yayınları, 2016, 157.

Bu doğrultuda Mayr, varyasyon ya da çeşitlilik adı verilen ilk aşamanın meydana gelişini şu şekilde tanımlamaktadır: “İlk basamak, her kuşakta genetik rekombinasyonlar, gen akışı, rastgele etmenler ve mutasyonlar nedeniyle genetik varyasyonun ortaya çıkmasıdır.”¹⁶ Geleneksel olarak tür-İçi şekilde tanımlanan varyasyonlar, evrimsel süreçte türler-arasına gelmesiyle türler oluşmakta, böylece türün popülasyonu içindeki özellikler farklılık göstermektedir.¹⁷ Bir kez bu farklılık ortaya çıktığında, ikinci ve belki de daha önemli bir aşama ile karşılaşmaktadır. Bu aşama, değişik özellikler içinde uygun olanın (yaşam mücadelesi neticesinde adapte olanın) seçilimidir: “Doğal seçimdeki ikinci basamak, uygun olanın seçilimidir. Bunun anlamı, yeni oluşturulmuş bireylerin (zigotların) hayatta kalış ve üremelerindeki farklılıklardır. Pek çok organizma türünde, her kuşaktaki bireylerin çok küçük bir oranı hayatta kalacak ve genetik bileşimine bağlı olarak belirli bireyler, geçerli koşullar altında diğerlerinden daha yüksek hayatta kalma ve üreme olasılığına sahip olacaktır.”¹⁸ Bu bağlamda doğal seçim, üreme ve ölüm oranlarını ifade eden temel bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁹

Diğer taraftan Darwin, doğal seçilimin en çetin mücadelesinin aynı türün bireyleri arasında gerçekleştiğini belirtmektedir. Öyle ki aynı türün bireyleri gerek yapısal gerekse de alışkanlıklar bakımından benzerlik gösterdikleri için aralarında yaşanabilecek bir rekabet, farklı cinslerin türleri arasında gerçekleşen mücadeleden daha zorlu ve şiddetli geçecektir.²⁰ Başka bir deyişle bir türde ebeveynler tarafından üretilen ve sayıca fazla olan yavrular içinden ancak erişkin olmayı, üremeyi başaranları hayatta kalacak ve ardından yaşamlarını sürdürmelerini ve çoğalmalarını sağlayan kalıtsal özelliklerini ileriki nesillere aktararak popülasyonda görülme sıklığını arttıracaktır; böylece tür içinde bu kalıtsal niteliğe sahip olan bireyler bu özellikten yoksun olanlara nazaran üreme ve nesillerini devam ettirme hususunda başarılı olacaklardır.²¹

¹⁶ Ernst Mayr, *Biyoloji Budur Canlı Dünyanın Bilimi*, çeviren. Afife İzburak, İstanbul: Say Yayınları, 2014, 250.

¹⁷ Pınar Güler et al., *a.g.e.*, 39.

¹⁸ Mayr, *Biyoloji Budur Canlı Dünyanın Bilimi*, 251.

¹⁹ Douglas J. Futuyma, *Evrimsel Biyoloji*, çeviri derleyen. Aykut Kence ve Nihat Bozcuk, Ankara: Palme Yayıncılık, 2008, 247.

²⁰ Darwin, *The Origin of Species*, 59.

²¹ John W. Berry et al. “Evrimsel Biyolojinin Katkıları”, *Kültürlerarası Psikoloji*, çeviren. Alp Giray Kaya, çeviri derleyen. Leman Pınar Tosun, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015, 250.

Ahlaklılık ve Grup Seçilimi

Bir arada yaşamayı sağlayan ve bu amaçla gerçekleştirilen özgeci davranışlar bir bütün olarak ahlaklılık kavramı içinde değerlendirilebilir. Ahlaklılık, toplumumuzda en kısa tabirle, bir arada yaşayabilmemiz adına her birimizi bir diğerine karşı sorumlu kılan mekanizmadır. Darwin açısından bu toplumsal yaşam tarzının da bir doğal açıklaması olması gerekmektedir. Ancak ilk bakışta ahlaklılık, bireyin yaşamını sürdürme arzusunun başarıyla gerçekleştirilmiş sonucu olarak karşımıza çıkan doğal seçim ile çelişkili gözükmektedir. Bu görünür çelişki, Darwin'in seçim üzerine iki farklı açıklama getirmesine neden olmuştur. Bunlardan ilki bireysel farkların -şayet faydalıysa- korunması ve gelecek nesillere aktarılması üzerinedir. Ancak toplum içinde bireyin seçilimi açısından onun zararına olacak şekilde gerçekleştirdiği iş birliği ve yardımlaşma bunun açık bir çelişki olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle Darwin, toplumsal yaşamda, birey üzerinden gerçekleşen seçilimi bütünleyen, daha yüksek seviyede gerçekleşen bir seçim modeli üzerine düşünmüştür.

Darwin'i bu düşünceye götüren süreç, doğal seçim mekanizmasının, toplumsal içgüdü sayesinde gelişen ahlaklılık ile çelişmesinden kaynaklanmaktadır: "Uygar uluslarla birlikte gelişmiş ahlak ölçütü ve iyi insanların artan sayısı söz konusu olduğunda -her ne kadar toplumsal içgüdü başlangıçta bu şekilde elde edilmiş olsa da- doğal seçilimin etkisi çok azdır."²² İnsanın uygar toplumdaki durumu, doğal seçilimi sekteye uğratmıştır ve bunun sonucu olarak seçim, toplumda, cılız olarak var olabilmektedir: "Uygarlık, doğal seçim etkisini birçok yolla sınırlasa da, görünüşe göre, iyi yemek ve arada sırada zorluktan kurtulma aracılığıyla bedeninin gelişimini desteklemektedir."²³

Birey üzerinden gerçekleşen doğal seçim ile ahlaklılık arasındaki çelişkiyi şu şekilde izah edebilmemiz mümkündür: Toplumsal içgüdü, ahlaki eylemleri gerçekleştirene değil; bu eylemlere maruz kalana ya da bu davranışlara karşı alıcı durumda olanlara fayda sağlamaktayken; birey üzerinden gerçekleşen doğal seçim ise bireyleri, başkaları için değil ancak kendileri için avantajlı olan özellikleri üzerinden korumaktadır.²⁴ O halde, doğal seçim, bireyin şahsi yararı üzerinden ortaya çıkıyorken, diğer taraftan kendisi

²² Charles Darwin, *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex*, London: John Murray, 1877, 137.

²³ Darwin, *a.g.e.*, 135-136.

²⁴ Robert J. Richards, "Darwin on Mind, Morals and Emotions", *The Cambridge Companion to Darwin*, derleyen. Jonathan Hodge, Gregory Radick, Cambridge: Cambridge Press, 2009, s. 103.

dışındakinin yaşamını gözetmeyi mümkün kılıp, uzun vadede nesli tehlikeye sokabilecek biçimde, bireyde doğrudan faydalı etkiye sahip olmayan yapıları neden korumuştur?

Bu probleme açıklık getirmek ve Darwin'in doğal seçilime yönelik bir başka tanımını ortaya koyabilmek için öncelikle, içgüdülerin doğal seçim ile korunması durumuna temas etmek yararlı olacaktır. Bu hususta daha karmaşık, kompleks yapıdaki içgüdülerin daha basit ya da yalın içgüdüler arasından doğal seçim yoluyla yavaş ve kademe kademe birikimle kazanıldığını dile getiren²⁵ Darwin, söz konusu çelişkiye çözüm olarak bir toplumda yaşayan bireyde seçilen içgüdülerin toplumun yararından bağımsız olamayacağına dair bir argüman geliştirmektedir.²⁶ Bu hususta Darwin şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Doğal seçim yavrunun yapısını ebeveynlerine göre; ebeveynlerinin yapısını ise yavruya göre değişime uğratabilir. Seçim, toplumsal hayvanlarda, şayet topluluk seçilimin ortaya koyduğu bu değişimden fayda elde ediyorsa, her bir bireyin yapısını bütün bir toplumun çıkarına uygun düşecek şekilde uyumlu kılar. Seçimin yapamayacağı şey bir türün yapısını, ona hiçbir yarar sağlamadan, başka türün iyiliği adına değişikliğe uğrattır...”²⁷

Böylece doğal seçim her ne kadar temelde birey üzerindeki faydalı özellikleri koruyarak ve gelecek kuşaklara aktararak gerçekleşse de bu yararlı yapıların içeriği bireyi aşmakta ve bu faydanın ölçütü değerine sağlanan yarar üzerinden bütün bir toplumun elde ettiği avantaj olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nitekim insan, eski çağlardan beri doğal seçilime tabi tutulmuştur. Öyle ki aksi bir durumda, insanın şimdiki derecesine nasıl sahip olduğunu izah etmek mümkün değildir.²⁸ Ancak uygar toplum hayatıyla birlikte bireyin var olma mücadelesinin sonucu olarak doğal seçilimin etkisi ikinci planda kalmaktadır:

“Yüksek uygarlık seviyesine erişen uluslarla birlikte devam eden ilerleme, ikincil derecede doğal seçilime bağlıdır; zira bu tür uluslar, vahşi kabileler gibi birbirlerinin yerine geçip birbirlerini yok etmezler. Bununla birlikte, aynı topluluk içindeki daha zeki üyeler, uzun vadede alt derecedekilerden daha başarılı olacak ve daha çok sayıda döl bırakacaktır ve bu bir doğal seçim biçimidir. Gençlik döneminde -

²⁵ Darwin, *The Descent of Man*, 67; Darwin, *The Origin of Species*, 207.

²⁶ Richards, *a.g.e.*, 103.

²⁷ Darwin, *The Origin of Species*, 67-68.

²⁸ Darwin, *a.g.e.*, 142.

beyin daha duyarlıyken- alınan iyi bir eğitimde, ulusun yasalarında, gelenek ve göreneklerinde yer alan, en muktedir ve en iyi insanlar tarafından öğretilen yüksek fazilet derecesinde, kamuoyu dayatmalarında ilerlemenin daha etkili nedenlerinin içerildiği görülmektedir. Bununla birlikte, kamuoyu dayatmasının başkalarının onayını ve onaylamasını takdir etmemize bağlı olduğu unutulmamalıdır; bu takdir etme durumu bizim duygudaşlığımıza dayanmaktadır, ki bunun da nihayetinde toplumsal içgüdülerin en önemli unsurlarından biri olan doğal seçim yoluyla geliştirildiğinden şüphe edilemez.”²⁹

Başka bir deyişle Darwin için toplumsal bireylerin mevcut içgüdüleri, yapıları ya da özelliklerinin doğal seçim ile korunup kalıtımla sonraki kuşaklara geçirilmesi bütüne uyum göstermesinin bir sonucudur. Bu hususta Darwin, kaynağında seçim ile muhafaza edilmiş olan -toplumsal içgüdü'nün ana mekanizması- duygudaşlığın meydana getirdiği bir alışkanlık olarak -kınama ile birlikte- özellikle takdir edilmeyi örnek göstermektedir. Bu bağlamda insan, bir bakıma, türdeşinin -yergisi ile beraber- övgüsüne bağlı yaşamaktadır. Bu konuda Darwin, takdir edilmekle ilgili ek olarak şan ve şeref duygusuna değinmekte, insanın çağlar boyunca, kuşaktan kuşağa aktarılmış biçimde başkasının iyiliği için kendi yaşamını feda etmesinin yaşayanlar üzerindeki bu şeref duygusunu pekiştirdiğini ve böylece toplumun bekası için kendi yaşamından vazgeçmenin günümüze kadar korunarak geldiğini savunmaktadır.³⁰

Darwin'in sözünü ettiği topluluk düzeyinde gerçekleştirilen bu korunma süreci, topluluk içindeki üyelerin çeşitli toplumsal kurallar ve öğretilere bağlı olarak soylarını devam ettirebilmesi grup seçilimi³¹ olarak adlandırılmaktadır.

²⁹ Darwin, *a.g.e.*, 143.

³⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Charles Darwin, *a.g.e.*, 131-132. Bu konuda bir çalışma için bkz. Elliot Sober, *Did Darwin Write the Origin Backwards: Philosophical Essays on Darwin's Theory*, New York: Prometheus Books, 2011, 66-69.

³¹ Darwin'den sonra seçilimin birey seviyesinden daha yüksek düzeyde de gerçekleşebileceği üzerine gerek teorik gerekse de deneysel birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar oldukça kapsamlı bir tartışma alanı ortaya çıkarmıştır. Sewall Wright'ın 1921 tarihli “Systems of Mating. IV. the Effects of Selection” [Çiftleşme Sistemleri. IV. Seçilimin Etkileri]’i, R. A. Fisher’ın 1930 yılında yayımlanan *The Genetical Theory of Natural Selection* [Doğal Seçilimin Genetik Teorisi]’i, Sewall Wright’ın gruplar arası seçim üzerine kaleme aldığı 1930 tarihli “Evolution in Mendelian Populations” [Mendelyen Popülasyonlarda Evrim]’i, J. B. S. Haldane’ın 1932 yılında yayımlanan *The Causes of Evolution* [Evrimin Nedenleri]’i bu alanda yapılan erken çalışmalardır. Ancak grup seçilimine yönelik asıl ilginin artması, V. C. Wynne-Edwards’ın hayvanlarda grup seçilimi ile sonuçlanan çeşitli uyarlanabilir toplumsal davranışların var olduğunu açıklayan *Animal Dispersion in Relation to Social Behaviour* [Toplumsal Davranışa Göre

Grup seçilimi, bir grupta -rekabet içinde olunan diğer gruplara karşı- topluluk yararına olan özelliklerin saklanmasıyla grubun menfaatinin gözetilmesini amaçlamaktadır. Brian Garvey, grup seçilimini, Darwin'in *İnsanın Türeyişi* adlı eserinden itibaren ele alarak şu ifadeleri kullanır:

“Grup seçilimi, *İnsanın Türeyişi* kitabında Darwin tarafından ilkel insanların arasındaki iş birliğinin kaynağını açıklamak için ortaya atılmıştır. Daha açık bir şekilde ifade edersek, bazı davranışlar, bu davranışlarda bulunan bireylerin seçim değerinin zararına olacak şekilde diğer bireylerin seçim değerini arttırmış gibi görünmektedir. Bir davranış bu özelliğe sahipse, o davranışın evrimsel özgeciliğin bir örneği olduğu söylenir.

...

Doğal seçilimi yönlendiren şey olan bireyler arasındaki var olma savaşı ortadayken, Darwin evrimsel özgeci davranışların nasıl açıklanacağını sormuştur. Darwin'in buna verdiği cevap şuydu: Böylesi davranışların gruba fayda sağladığı, dolayısıyla da bu şekilde davranan bireylerden

---

Hayvan Dağılımı] adlı eseri ile gerçekleşmiştir. Devamında, kapsamlı uyumluluk (inclusive fitness) üzerine W. D. Hamilton'ın 1964 tarihli “The Genetical Evolution of Social Behaviour. I-II” [Toplumsal Davranışın Genetik Evrimi. I-II] ve akraba seçilimi teriminin ilk kez kullanıldığı J. Maynard Smith'in 1964 tarihli “Group Selection and Kin Selection” [Grup Seçilimi ve Akraba Seçilimi] çalışmaları da burada bahsedilmeye değerdir. George C. Williams tarafından 1966 yılında yayımlanan ve basitçe bireye zarar verirken, gruba faydalı olan adaptasyonların reddedildiği *Adaptation and Natural Selection* [Adaptasyon ve Doğal Seçim] adlı eser ile birlikte grup seçilimi o ana kadarki ihtişamını kaybetmiştir. Ancak bu, çok-düzeyle seçilime olan ilginin ortadan kalkmasına sebep olmamıştır. R. C. Lewontin'in 1970 tarihli “The Units of Selection” [Seçilimin Birimleri], Scott A. Boorman ve Paul R. Levitt'in 1973 tarihli “Group Selection on the Boundary of a Stable Population” [Sabit bir Popülasyonun Sınırında Grup Seçilimi]'i, Michael J. Wade'in 1977 tarihli “An Experimental Study of Group Selection” [Grup Seçiliminin Deneysel Bir Çalışması] ve 1985 tarihli “Soft Selection, Hard Selection, Kin Selection, and Group Selection” [Yumuşak Seçim, Sert Seçim, Akraba Seçilimi ve Grup Seçilimi]'i, Elliot Sober'ın ve David Sloan Wilson'ın 1998 yılında yayımlanan *Unto Others: The Evolution and Psychology of Unselfish Behavior* [Diğerlerine Doğru: Özgecil Davranışların Evrimi ve Psikolojisi]'i, Mark E. Borrello'nun 2010 yılında yayımlanan *Evolutionary Restraints: The Contentious History of Group Selection* [Evrimsel Sınırlamalar: Grup Seçiliminin Tartışmalı Tarihi]'i bu çalışmalara dair bazı örneklerdir. Darwin sonrası çok-düzeyle seçim tartışmalarını bibliyografik tarihçesi ile sınırlandırmak bu çalışmamız için yeterli olacaktır. Grup seçilimine dair kısa bir tarihsel giriş için bkz. Elliot Sober, David Sloan Wilson, *Unto Others: The Evolution and Psychology of Unselfish Behavior*, USA: Harvard University Press, 1998, 35-38.

oluşan grupların, diğer tüm şartlar eşitken, büyüyeceği, daha fazla hayatta kalacağı vs.”³²

Samir Okasha da Garvey gibi grup seçilimi üzerine araştırmaları *İnsanın Türeyişi* ile başlatır:

“Grup seçilimi tartışmasının kökenleri, Darwin’in insanlar arasındaki özgeci davranışları irdelediği *İnsanın Türeyişi* [1871] adlı eserinde yatmaktadır. Özgeciliğin varlığı, doğal seçim teorisi için ilk bakışta bir problem oluşturmaktadır. Çünkü fedakarca davranmak, bir bireyin uyumunu bencil bireylere göre düşürür ve bu nedenle doğal seçim tarafından gözden düşürülmelidir. ... O halde özgecilik nasıl evrilebilir? Darwin’in cevabı, grup düzeyinde seçilime başvurmaktır. Özgeci bireyler, bencil olanlardan daha kötü performans gösterse de, yüksek oranda özgeci bireylere sahip olan grupların daha düşük oranda özgeci bireylere sahip olan gruplardan daha iyi başarı ortaya koyması oldukça olasıdır. ... Darwin’in önerisi, özgeci grup seçiliminin, bireyin aleyhine ağır bastığı, dolayısıyla bugün doğada özgeciliğin varlığını açıkladığı yönündedir.”³³

288

Görüldüğü üzere, grup seçilimi, bir topluluk içinde birey düzeyinde gerçekleşen seçimle çelişen, iş birliği yapmak, yardımlaşmak, fedakarlıkta bulunmak gibi davranışlara neden olan özelliklerin nasıl korunduğunu ve sonraki kuşaklara aktarıldığını izah eden mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Söz konusu topluluk içindeki özgeci edimler ve gruplar arası rekabet olduğunda grup seçilimi tartışmasının kökeni olarak *İnsanın Türeyişi* gösterilmektedir. Garvey ve Okasha dışında, Arne Traulsen ve Martin A. Nowak, gruplar arasındaki rekabetin iş birliğine dayanan davranışların seçilimine yol açtığı düşüncesinin izini *Türeyiş*'e kadar geri götürebileceğimizi söylerlerken³⁴ Michael Ruse da ahlaklılığın evrimi söz konusu olduğunda, bunun *Türeyiş*'te grup seçilimi üzerinden izah edildiğini belirtmektedir.³⁵

³² Brian Garvey, *Biyoloji Felsefesi*, çeviren. Murat Can Mutlu, İstanbul: Ginko Bilim, 2020, 61,62.

³³ Samir Okasha, “Why Won't the Group Selection Controversy Go Away?”, *The British Journal for the Philosophy of Science*, vol. 52, no. 1, 2001, 26.

³⁴ Arne Traulsen, Martin A. Nowak, “Evolution of Cooperation by Multilevel Selection”, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, vol. 103, no. 29, 2006, 10952.

³⁵ Michael Ruse, “Charles Darwin and Group Selection”, *Annals of Science*, vol. 37, no. 6, 1980, 629.

Yukarıda sözünü ettiğimiz isimler, Darwin'in grup seçilimi üzerine düşüncelerini *İnsanın Türeyişi*'nden başlatsalar da, öte yandan, Darwin'in çok-düzeyle seçilim (multi-level selection) üzerine araştırmalarını *Türlerin Kökeni*'ne götürmeler de bulunmaktadır. Örneğın, Gordon Chancellor, grup seçilimi teorisi tarihine kısaca baktığımızda, bireyin grubuna yararlı ancak kendisine zararlı olan özelliklerini ifade eden özgecilik fikrinin *Köken*'de başladığını dile getirmektedir.³⁶

Michael J. Wade de bu hususta, Darwin'in *Türlerin Kökeni*'nde toplumsal özelliklere sahip böceklerdeki kısırlığın bireyler arasında değil ancak gruplar arasındaki seçimle mümkün olduğuna dair düşüncelerine temas etmektedir:

"Darwin, *Türlerin Kökeni*'nde, aileler veya topluluklar arasındaki seçilimin toplumsal böceklerde kısır sınıflara yol açtığını öne sürdü. Kısırlığın, bireyler arasındaki seçimle doğrudan desteklenemeyeceğini, ancak ebeveynlerin veya toplulukların, kısır bireylerin varlığından üreme başarısı açısından fayda sağlayabileceğini savundu. Darwin'in, gruplar arası seçilimin bir tür içindeki bireylerin türlerinde bir değişikliğe yol açabileceğine inandığı argümanlarından açıkça anlaşılıyor."³⁷

Yine, benzer bir biçimde, Mark E. Borrello, Darwin'de doğal seçilimin bireyin üzerinde bir seviyede edimde bulunduğu düşüncesinin henüz *Köken*'de başladığını bildirmektedir:

"Darwin'in temel evrimsel değişim mekanizması olan doğal seçilimin doğası ve gücü üzerine tartışmalar *Türlerin Kökeni*'nin yayınlanmasıyla başladı ve günümüzde de devam etmektedir. İlk baskının altıncı bölümünde Darwin, teorisinin karşılaştığı çeşitli zorluklara değindi. Bu zorluklar, bu öykünün konusu olan fikre dolaylı bir göndermeyi içeriyordu — doğal seçilimin bireyin üzerinde bir seviyede hareket edebileceği fikri."³⁸

Böylece Darwin'in gerek *Köken*'de gerekse de *Türeyiş*'te seçilimin birden fazla düzeyde gerçekleştiğine dair görüşleri bulunduğunu söylemek yanlış

³⁶ Gordon Chancellor, "Levels of Selection in Darwin's 'Origin of Species'", *History and Philosophy of the Life Sciences*, vol. 37, no. 2, 2015, 134.

³⁷ Michael J. Wade, "An Experimental Study of Group Selection", *Evolution*, vol 31, no. 1, 1977, 134.

³⁸ Mark E. Borrello, *Evolutionary Restraints The Contentious History of Group Selection*, The University of Chicago Press, Chicago, 2010, 7.

olmayacaktır. Doğal seçilimin çok-düzeyle işleyişi hususunda R. C. Lewontin'in ortaya koyduğu şemadan burada söz etmek önemlidir. Lewontin'e göre, Darwin'in doğal seçim üzerine tasarısı üç ilke barındırmaktadır:

- “1. Bir popülasyondaki farklı bireylerin farklı morfolojileri, fizyolojileri ve davranışları vardır (fenotipik çeşitlilik).
2. Farklı fenotipler, farklı ortamlarda farklı hayatta kalma ve üreme oranlarına sahiptir (ayırıcı uyum başarısı).
3. Her birinin gelecek nesillere sağladığı katkıda ebeveynler ve yavrular arasında bir ilişki vardır (uyum başarısı kalıtsaldır).”³⁹

Lewontin, doğal seçilimin bu ilkelerine göre doğada farklılığa, üremeye ve kalıtsallığa sahip herhangi bir *varlığın* evrilebilir olduğunu belirtmektedir. Nitekim *birey* terimini *popülasyon* ile değiştirdiğimizde ve fenotipi bir popülasyondaki fenotip dağılımı olarak yorumladığımızda yukarıdaki üç ilke, bize, bir popülasyonun türdeki orantılı temsilini diğer popülasyonlara göre artırma sürecini açıklayacaktır ki bu ilkeleri, popülasyon yerine toplulukları kastedecek şekilde yeniden anlamlandırmak da mümkündür.⁴⁰ Böylece Lewontin, doğal seçim mekanizmasının türler ve topluluk gibi daha yüksek düzeylerde meydana gelebileceğini dile getirmektedir.⁴¹

Neticede Darwin'in seçilime çok-düzeyle bir bakış getirdiğini belirtmek mümkün görünmektedir. Nitekim doğal seçim direkt bireysel özellikler üzerinden kendini göstermesiyle bireysel seçim; topluluk üzerinden etkisini ortaya koymasıyla grup seçilimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Darwin'in doğal seçim hususunda yaptığı bu ayırım, Elliot Sober tarafından çoğulculuk olarak adlandırılmakta ve doğal seçim hakkında tekçi bir bakış açısı kabul etmek için bir sebep olmadığı dile getirilmektedir.⁴²

Böylece bireyin yaşam mücadelesinde elde ettiği adaptif özelliklerin sonucu olan doğal seçim, başkasının iyiliğini düşünen özgeci bir davranış üzerinden topluluğun -ve dolayısıyla üyelerinin- faydasına olan özelliklerin saklanması ve aktarılmasının bir neticesi olarak da karşımıza çıkmaktadır. Gerek yaşam mücadelesinin gerekse de özgeci davranışlarımızın kökeni

³⁹ R. C. Lewontin, “The Units of Selection”, *Annual Review of Ecology and Systematics*, Vol 1, 1970, 1.

⁴⁰ Lewontin, *a.g.m.*, 1-2.

⁴¹ Lewontin, *a.g.m.*, 15.

⁴² Sober, *Did Darwin Write the Origin Backwards: Philosophical Essays on Darwin's Theory*, 83.

doğadadır ve toplumsal içgüdü, bu ikisinin iç içe geçtiği bir zemin yaratmaktadır. Toplumsal içgüdü kısaca ebeveyn ve evlat arasındaki sevginin genişlemiş halidir. Başka bir deyişle özgeci davranışları, ilişki içinde olduklarımıza, sevdiğimiz ancak aynı zamanda bizi seven insanlara karşı gerçekleştiririz. Böylece aslında her insan yaşamına katkı sağlayan ya da var olmasına destek olan kişiye yardımda bulunmaktadır, bu açıdan özgecilik, insanın varlığını sürdürebilmesinin diğer üyelerle yapacağı iş birliğine bağlı olması neticesinde toplumsal içgüdü tarafından üretilen bir zorunluluktur.⁴³

Bu bağlamda, özgecilik, varlığını sürdürme arzusu üzerinden inşa edilmiş olsa da elbette ondan daha farklı bir güdüdür. Nitekim özgecilik, topluluğun bekası için diğerinin iyiliğini gözetmek, yani, varlığımızı sürdürmemize yaramayacak olsa da başkasının yararını düşünmek olarak da karşımıza çıkmaktadır. Tam da bu yönüyle, özgecilik ya da bu davranışın sonucu olarak grup seçilimi, bireysel yaşam mücadelesi ya da onun neticesi olarak bireysel seçimle çelişkili gözükmektedir.

Öte yandan özgeci davranışlara neden olan içgüdülerin kazanılması ve aktarılması birtakım problemler de yaratmaktadır. Öyle ki içgüdüler içinden hem bireye hem de onun üzerinden topluma faydalı olanlarının doğal seçim tarafından korunacağını ve aktarılacağını izah eden Darwin, bunun kısır canlılar üzerinde nasıl gerçekleşmiş olabileceği sorunu üzerinde durmaktadır. Nitekim eşeysiz olan ve yapısal ya da içgüdüsel değişiklikleri aktaramayan⁴⁴ işçi karıncalar ve işçi kovan arıları gibi canlılar neredeyse kusursuz sayılabilecek bir içgüdüyle çalışmaya devam etmektedirler.

Bu doğrultuda Darwin, seçim ilkesinin bireyle birlikte topluluğa da uygulandığını hatırlatmakta ve hem kısır olma durumunun toplumun yararına olduğu sürece (sözgelimi işçi kovan arıları ürettiği peteklerle içinde bulunduğu topluluğa fayda sağlamaktadır) seçileceğini hem de böylece kısır nesiller meydana getirilmesi için doğurgan ebeveynlere ihtiyaç duyulacağından bunların da seçim tarafından korunacağını savunmaktadır.⁴⁵ Böylece doğadan türetilen ahlaklılığın davranış güdüsü olarak özgecilik de seçim mekanizmasına tabidir.

⁴³ Hamdi Bravo, "Doğanın Armağanı Olarak Ahlak: Darwinci Etik", *Historia* 1923, Bilgi Yayınevi, Sayı: 5, Temmuz 2018, 136-137.

⁴⁴ Darwin, *The Origin of Species*, 229.

⁴⁵ Darwin, *a.g.e.*, 228-234.

Patrick Tort, *İnsanın Türeyişi*'nde doğal seçilimin yeni içeriğini ve ahlaklılığın doğal seçilimle (bireysel seçilimle) nasıl çeliştiğini şu sözlerle özetlemektedir:

“Rasyonalitenin gelişmesi (ayıklanmış) ve sosyal içgüdülerin gelişmesinin (gene ayıklanmış olan) birlikteliği, bağlantılı olarak sempati duygusunun güçlenmesi, genel olarak ahlak duygularının ve sivilize olmuş bir ulus içinde bireysel yaşamı ve toplumsal örgütlenmeyi karakterize eden tavırların ve kurumların tümünün gelişmesi, Darwin'e, doğal ayıklanmanın, gelişmenin, bu evresinde insan topluluklarının gelişmesini yönlendiren temel güç olmadığını ve bu rolü eğitime verdiğini saptama olanağı sağlamıştır. Öte yandan, eğitim de bireyleri ve ulusu özellikle doğal ayıklanmanın çok eski seçici etkileriyle karşıtlaşan ve, tersine, sosyal etkinliği kısmen bedensel ve zihinsel açıdan zayıfların korunmasına ve kurtarılmasına ve de mağdurlara yardıma doğru yönelen ilkelerle ve tavırlarla donatır. Böylece doğal ayıklanma sosyal içgüdüleri ayıklamış, bunlar da tavırları geliştirmiş ve etik çözümleri, anti-ayıklamacı ve anti-seçici kurumsal ve meşru düzenlemeleri desteklemiştir. Bu arada, doğal ayıklanma ayıklayıcı evrim modelini izleyerek kendi mezarını kazmıştır (uygarlık altı alanda beslediği seçici biçim altında) – eski biçimin yok olması ve yerine gelen yeni bir biçimin gelişmesi: bu durumda, amaçları git gide daha fazla ahlak, özgecilik, akıl ve eğitim değerleri olan bir rekabet.”⁴⁶

Böylece Darwin'e göre insan, toplumsal bir canlı olarak bir taraftan varlığını sürdürme arzusu ile yaşam mücadelesi veren ve bu yönüyle bireysel seçilimin etkisi altında bir varlıkken; diğer taraftan bu yönünü baskılayan, bir arada yaşama isteği ve gereksinimi duyan özgeci ve dolayısıyla daha yüksek düzeyde gerçekleşen bir seçilime tabidir.

Sonuç

Darwin her ne kadar toplumsal bir canlı olarak insanın bireysel seçilim neticesinde kazandığı karakteristik özelliklerden oluştuğunu gösterse de, söz konusu toplumda bir arada yaşamak, diğerinin iyiliğini gözetmek ve bu özgeci davranış üzerinden toplumun refahını sağlamak olduğunda bireysel seçilimin

⁴⁶ Patrick Tort, *Darwin ve Darwincilik*, Ankara: Dost, 2017, 58-59.

yetersiz kaldığını fark etmiştir. Nitekim genel olarak ahlaklılık vasıtasıyla insan, toplumsal içgüdü, vicdan gibi çeşitli alt mekanizmalar aracılığıyla kendinden ziyade başkasının ve özellikle kendinden zayıf olanın yaşamını sürdürmesine yardımcı olmaktadır. Darwin, bu nedenle, insan toplumunda, topluluğun refahının sağlanmasını, onu ayakta tutacak davranışların korunmasını açıklayabilmek için bugün grup seçilimi olarak adlandırdığımız başka bir mekanizmadan söz etmiştir. Bir topluluğun diğer topluluklar ile rekabetin doğan ve o topluluğun yararına olan özelliklerin grup seçilimi ile ortaya koyulması, Darwin'de doğalcı ahlakın bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nitekim Darwin, ilk olarak canlıların, özelliklerini, varlığını sürdürme arzusu sayesinde oldukça uzun yıllar boyunca doğadan kazandığını ve böylece günümüzdeki canlıların bu uzun evrim sürecinin doğal sonucu olduklarını göstermiştir. Ardından özel olarak insanı inceleyen Darwin, onun da birey olarak özelliklerini diğer canlılarla aynı evrimsel sürece tabi olarak kazandığını, sadece, insanı oluşturan koşulların daha karmaşık olabileceğini belirterek insanın diğer hayvanlarla aynı süreçten geçtiğini ve ancak onun zihinsel yetiler ve bazı içgüdüler bağlamında derece olarak bir farka sahip olduğunu ortaya koymuştur. Böylece insanın kökenini yaratılışçı efsanelere dayandıran ve onu diğer canlılardan ayırarak daha yüksek bir mertebeye yükselten yorumları bertaraf eden Darwin, bu kez, insanın toplumsal bir canlı olarak durumunu ele almaktadır. Darwin'e göre insanın toplum içindeki ahlaklılığı da yine, zihinsel yetilerinin ve içgüdülerinin karmaşık ilişkisiyle ortaya çıkmıştır ve doğal bir kökene sahip olan bireylerden oluşan toplumda ahlaklılığın gelişimi de yine - grup seçilimi aracılığıyla- doğalcı bir biçimde açıklanabilmektedir. Böylece insan, hem yaşam mücadelesi neticesinde bireysel seçilime; hem de diğerinin iyiliği için eyleyen özgeci tutumuyla grup seçilimine tabidir. Netice olarak insan her iki yönüyle de dışarıya bağımlıdır. Yani varlığını sürdürme arzusu açısından dış koşullara, özgeci olması bakımından ise bir diğerine gereksinim duymaktadır.

KAYNAKÇA

- Berry, John W.; Poortinga, Ype H.; Breugelmans, Seger M.; Chasiotis, Athanasios; Sam, David L., "Evrimsel Biyolojinin Katkıları", *Kültürlerarası Psikoloji*, çeviren. Alp Giray Kaya, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2015.
- Borrello, Mark E., *Evolutionary Restraints The Contentious History of Group Selection*, Chicago: The University of Chicago Press, 2010.
- Bravo, Hamdi, "Doğanın Armağanı Olarak Ahlak: Darwinci Etik", *Historia 1923*, Bilgi Yayınevi, Sayı: 5, (2018), s. 127-142.
- Chancellor, Gordon, "Levels of Selection in Darwin's 'Origin of Species'", *History and Philosophy of the Life Sciences*, Vol. 37, No. 2, (2015), s. 131-157.
- Charlesworth, Brian & Charlesworth, Deborah, *Evrin Çok Kısa Bir Başlangıç*, çeviren. Cenk Özdağ, İKÜ Yayınevi, İstanbul, 2020.
- Darwin, Charles, *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex*, London: John Murray, 1877.
- Darwin, Charles, *The Origin of Species*, London: John Murray, 1876.
- Dobzhansky, Theodosius, *Evolution, Genetics, and Man*, New York: John Wiley & Sons, Inc., 1959.
- Futuyma, Douglas J., *Evrin*, çeviri derleyen. Aykut Kence ve Nihat Bozcuk, Ankara: Palme Yayıncılık, 2008.
- Garvey, Brian, *Biyoloji Felsefesi*, çeviren. Murat Can Mutlu, İstanbul: Ginko Bilim, 2020.
- Güler, Pınar; Koşukçu, Can; Şimşek, Dilara; Öksüz, Duygu Pembe, "Doğal Seçilim "Doğal Seçilim", *Evrimsel Biyoloji Yazıları*, yay. haz. Ergi Deniz Özsoy, Ankara: BilgeSu Yayıncılık, 2012.
- Lewontin, Richard Charles, "The Units of Selection", *Annual Review of Ecology and Systematics*, Vol 1, (1970), s. 1-18.
- Malthus, Thomas Robert, *First Essay on Population 1798*, London: Palgrave Macmillan, 1966.
- Mayr, Ernst, *Biyoloji Budur Canlı Dünyanın Bilimi*, çeviren. Afife İzbrak, İstanbul: Say Yayınları, 2014.
- Mayr, Ernst, *Evrin Nedir?*, çeviren. Nurdan Soysal, İstanbul: Say Yayınları, 2016.

- Okasha, Samir, "Why Won't the Group Selection Controversy Go Away?", *The British Journal for the Philosophy of Science*, Vol. 52, No. 1, (2001), s. 25-50.
- Richards, Robert J., "Darwin on Mind, Morals and Emotions", *The Cambridge Companion to Darwin*, derleyen. Jonathan Hodge, Gregory Radick, Cambridge: Cambridge Press, 2009.
- Ruse, Michael, "Charles Darwin and Group Selection", *Annals of Science*, Vol. 37, No. 6, (1980), s. 615-630.
- Sidgwick, Isabella, "A Grandmother's Tales", *Macmillan's Magazine*, LXXVIII, no. 468, Oct. 1898, 433-4.
- Sober, Elliott & Wilson, David Sloan, *Unto Others: The Evolution and Psychology of Unselfish Behavior*, USA: Harvard University Press, 1998.
- Sober, Elliott, *Did Darwin Write the Origin Backwards: Philosophical Essays on Darwin's Theory*, New York: Prometheus Books, 2011.
- Şengör, A. M. Celâl, *Yaşamın Evrimi Fikrinin Darwin Döneminin Sonuna Kadarki Kısa Tarihi*, İstanbul: İTÜ Vakfı Yayınları, 2015.
- Tort, Patrick, *Darwin ve Darwincilik*, Ankara: Dost, 2017.
- Traulsen, Arne & Nowak, Martin A., "Evolution of Cooperation by Multilevel Selection", *Proceedings of the National Academy of Sciences*, vol. 103, no. 29, (2006), s. 10952-10955.
- Wade, Michael J., "An Experimental Study of Group Selection", *Evolution*, vol 31, no. 1, (1977), s. 134-153.

DARWIN'IN ÇOKDÜZEYLİ SEÇİLİMİ: BİREYSEL SEÇİLİM VE GRUP SEÇİLİMİ
Batuhan AKGÜNDÜZ